

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ім. В.В. ДОКУЧАЄВА**

Кафедра інформаційних технологій, консалтингу і туризму

ЗАТВЕРДЖУЮ
Перший проректор

Р. ШЕЛУДЬКО

«*31*» *серпня* 2020р.

**РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ
ДИСЦИПЛІНИ**

**ВПП 10 «ЕКОНОМІКО-МАТЕМАТИЧНЕ
МОДЕЛЮВАННЯ»**

Рівень вищої освіти –
вищої освіти

Галузь знань –

Спеціальність –

Освітньо-професійна програма –

Факультет –

Початковий рівень (короткий цикл)

05 Соціальні та поведінкові науки

051 «Економіка»

«Економіка»

менеджменту і економіки

Робоча програма дисципліни «Економіко-математичне моделювання» для здобувачів галузі знань **05 «Соціальні та поведінкові науки»**, спеціальності **051 «Економіка»**, освітньо-професійної програми «Економіка» початкового рівня (короткого циклу) вищої освіти.

«_____» _____ 2020 р.

Розробник: канд. екон. наук, доцент Синявіна Юлія Вікторівна

Робочу програму затверджено на засіданні кафедри інформаційних технологій, консалтингу і туризму

Протокол від «25» серпня 2020 р. № 1

Завідувач кафедри інформаційних технологій, консалтингу і туризму,
доцент

Т.БУТЕНКО

Схвалено навчально-методичною комісією факультету менеджменту і економіки.

Протокол № 2 від « 27» серпня 2020 р.

Голова навчально-методичної комісії факультету менеджменту і економіки,
к.е.н., доцент

Ю. ФІЛІМОНОВ

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 3	Галузь знань 05 «Соціальні та поведінкові науки»,	Вибіркова	
Модулів – 2	Спеціальність (професійне спрямування): 051 «Економіка» Кваліфікація «Молодший бакалавр з економіки»	Рік підготовки:	
Змістових модулів – 2		2-й	
Індивідуальне науково-дослідне завдання – <small>(назва)</small>		Семестр	
Загальна кількість годин – 90		4-й	
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 50 самостійної роботи студента – 40	Початковий рівень (короткий цикл) вищої освіти	Лекції	
		20 год.	
		Практичні, семінарські	
		Лабораторні	
		30 год.	
		Самостійна робота	
		40 год.	
		Індивідуальні завдання:	
Вид контролю:			
залік			

2. Мета і завдання навчальної дисципліни

Метою викладання навчальної дисципліни «Економіко-математичне моделювання» є формування у здобувачів системи знань з математичних методів і в набутті теоретичних основ і практичних навичок з питань постановки, розв'язування оптимізаційних та управлінських задач економіки інструментарієм математичних методів.

Основними завданнями вивчення дисципліни «Економіко-математичне моделювання» є:

1) засвоєння здобувачами основних принципів та інструментарію щодо постановки задач, основних методів їх розв'язування та аналізу з метою широкого використання в економіці та підприємстві.

2) оволодіння принципами і підходами до побудови економіко-математичних моделей;

3) формування навичок використання економіко-математичних моделей для розв'язування прикладних економічних задач;

4) отримання умінь використовувати інформаційні технології для розв'язування прикладних економічних задач;

5) формування умінь здійснювати аналіз отриманих результатів, формувати та приймати на їх основі відповідні ефективні рішення.

Перелік компетентностей:

Інтегральна компетентність

Здатність розв'язувати типові спеціалізовані задачі у сфері економіки суб'єктів господарювання або у процесі навчання, що передбачає застосування положень і методів сучасної економічної науки і характеризується певною невизначеністю умов і необхідністю врахування комплексу вимог здійснення професійної та навчальної діяльності.

Програмні компетентності:

загальні компетентності:

ЗК 3. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації, у тому числі в глобальних комп'ютерних мережах.

ЗК 7. Здатність працювати в команді та генерувати нові ідеї.

спеціальні компетентності:

СК 1. Здатність використовувати математичний інструментарій для дослідження соціально-економічних процесів, розв'язання прикладних завдань у сфері економіки підприємства.

СК 6. Здатність виконувати економічні розрахунки для ефективного здійснення господарської діяльності на рівні виробничих підрозділів підприємства.

Програмні результати навчання:

ПРН 5. Формувати у майбутніх фахівців необхідного рівня інформаційної та комп'ютерної культури, набуття практичних навичок роботи на ПК і використання сучасних інформаційних технологій в економічній сфері.

ПРН 13. Проводити аналіз функціонування та розвитку суб'єктів господарювання, визначати функціональні сфери, розраховувати фактичні та планові показники їх діяльності з використанням математичного інструментарію.

Програма навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. Основи економіко-математичного моделювання. Оптимізаційні економіко-математичні моделі

Тема 1. Концептуальні засади математичного моделювання економічних процесів

Теоретичні основи математичного моделювання та класифікація моделей. Принципи та етапи побудови економіко-математичних моделей. Економіка як об'єкт моделювання.

Тема 2. Моделі задач лінійного програмування та методи їх розв'язування

Постановка задач лінійного програмування, їх моделі та основні форми. Графічний метод розв'язування задач лінійного програмування. Симплексний метод розв'язування задач лінійного програмування. Основні властивості розв'язків задачі лінійного програмування. Метод штучного базису.

Тема 3. Транспортна задача

Постановка транспортної задачі та її математична модель. Відкриті і закриті транспортні задачі. Методи побудови початкового опорного плану. Метод потенціалів. Економічні задачі, що зводяться до задач транспортного типу.

Тема 4. Елементи теорії ігор

Основні поняття теорії ігор. Матричні ігри двох осіб. Платіжна матриця. Гра в чистих стратегіях. Мінімаксні стратегії. Сідлова точка. Оптимальний розв'язок в іграх двох осіб з нульовою сумою. Змішані стратегії. Графічний метод розв'язку ігор виду $2 \times m$ і $n \times 2$. Зведення задач теорії ігор до задач лінійного програмування.

Змістовий модуль 2. Оптимізаційні моделі предметних областей.

Тема 5. Принципи побудови математичної моделі оптимізації раціонів с.-г. тварин

Постановка задачі оптимізації раціону годівлі сільськогосподарських тварин. Економіко-математична модель задачі.

Тема 6. Принципи побудови математичної моделі оптимізації використання добрив у с.-г. підприємствах

Постановка задачі оптимізації використання добрив. Економіко-математична модель задачі.

Тема 7. Нелінійні оптимізаційні моделі економічних систем

Постановка задачі нелінійного програмування та її характерні особливості. Основні види задач нелінійного програмування. Метод множників Лагранжа. Економічна інтерпретація множників Лагранжа. Необхідні умови існування сідлової точки. Прикладне використання методу множників Лагранжа.

3. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	денна форма						заочна форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
		л	п	лаб	інд	с.р.		л	п	лаб	інд	с.р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Змістовий модуль 1. Основи економіко-математичного моделювання. Оптимізаційні економіко-математичні моделі												
Тема 1. Концептуальні засади математичного моделювання економічних процесів	8	2		2		4						
Тема 2. Моделі задач лінійного програмування та методи їх розв'язування	20	4		6		4						
Тема 3. Транспортна задача	14	2		4		4						
Тема 4. Елементи теорії ігор	20	4		6		4						
Разом за змістовим модулем 1	62	12		18		16						
Змістовий модуль 2. Оптимізаційні моделі предметних областей.												
Тема 5. Принципи побудови математичної моделі оптимізації раціонів с.-г. тварин	16	2		4		8						
Тема 6. Принципи побудови математичної моделі оптимізації використання добрив у с.-г. підприємствах	18	2		4		8						
Тема 7. Нелінійні оптимізаційні моделі економічних систем	18	4		4		8						
Разом за змістовим модулем 2	52	8		12		24						
Усього годин	90	20		30		40						

5. Теми семінарських занять

Семінарські заняття навчальним планом не передбачені

6. Теми практичних занять

Практичні заняття навчальним планом не передбачені

7. Теми лабораторних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Принципи та етапи побудови економіко-математичних моделей.. Математична формалізація економічних умов задач	2
2	Побудова математичних моделей економічних задач, що відносяться до класу задач лінійного програмування	2
3	Використання графічного методу розв'язування задач лінійного програмування.	2
4	Симплекс-метод розв'язування задач лінійного програмування. Аналіз множини допустимих розв'язків задач на основі симплекс-таблиці.	2
5	Розв'язання задач лінійного програмування за допомогою надбудови Пошук рішення MS Excel(OpenOffice.org Calc, Gnumeric)	2
6	Розв'язок транспортної задачі методом потенціалів	4
7	Гра в чистих стратегіях. Мінімаксні стратегії. Оптимальний розв'язок в іграх двох осіб з нульовою сумою.	2
8	Змішані стратегії. Графічний метод розв'язку ігор виду $2 \times m$ і $n \times 2$. Зведення задач теорії ігор до задач лінійного програмування .	2
9	Метод множників Лагранжа. Економічна інтерпретація множників Лагранжа.	4
10	Оптимізаційні моделі предметних областей. Система моделей при дослідженні виробничих процесів в сільському господарстві. Практична реалізація на ПК	8
	Разом	30

8. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Тема 1. Концептуальні засади математичного моделювання економічних процесів	4
2	Тема 2. Моделі задач лінійного програмування та методи їх розв'язування	4
4	Тема 3. Транспортна задача	4
	Тема 4. Елементи теорії ігор	4
9	Тема 5. Принципи побудови математичної моделі	8

	оптимізації раціонів с.-г. тварин	
	Тема 6. Принципи побудови математичної моделі оптимізації використання добрив у с.-г. підприємствах	8
	Тема 7. Нелінійні оптимізаційні моделі економічних систем	8
	Разом	40

9. Індивідуальні завдання

Індивідуальні заняття навчальним планом не передбачені

10. Методи навчання

За джерелом інформації і сприйняття навчальної інформації:

Словесні – лекції, бесіди на практичних заняттях; **наочні** – мультимедійні презентації, електронні підручники, методичні та інформаційні матеріали кафедри економічної кібернетики, розміщені в єдиній комп'ютерній мережі університету, на сервері.

За логікою передачі і сприйняття навчального матеріалу – **індуктивні, дедуктивні, аналітичні і синтетичні**

За ступенем управління навчальним процесом – навчання під керівництвом викладача, самостійна робота з навчальною та довідковою літературою, робота у спеціалізованих аудиторіях з комп'ютерною технікою, сполучених єдиною мережею з доступом в Інтернет.

11. Методи контролю

Поточний контроль – усне опитування на засвоєння попередньої лекції, практичного заняття.

Модульний контроль після вивчення теми змістових модулів, тестові опитування, оцінка виконання та захисту практичних робіт за індивідуальними варіантами.

Підсумковий контроль – залік.

12. Розподіл балів, які отримують здобувачі

Поточне тестування та самостійна робота							Підсумковий залік	Сума
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7		
5	10	10	10	10	5	10	40	100

Теми змістовного модуля 1 – T1-T4.

Теми змістовного модуля 2 – T5-T7.

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового	для заліку

діяльності		проекту (роботи), практики	
90 – 100	A	відмінно	зараховано
82-89	B	добре	
75-81	C		
66-74	D	задовільно	
60-65	E		
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

13. Методичне забезпечення

1. Лебідь М.Т., Синявіна Ю.В. Математичне програмування. Навч.-метод. посіб. / Харк. держ. аграр. ун-т ім. В.В. Докучаєва. – Харків, 2007. –

2. Ульяновченко О.В. Дослідження операцій в економіці: підручник / О.В.Ульянченко. – Суми: Довкілля, 2010. – 594 с.

3. Ульяновченко О.В., Бабенко В.О., Синявіна Ю.В. Методи нелінійної оптимізації задач дослідження операцій. //Методичні вказівки для практичних і самостійних занять студентів напрямів підготовки: 6.030601 –«Менеджмент», 6.030504 –«Економіка підприємства». - ХНАУ ім. В.В. Докучаєва. - Харків, 2010.

4. Бутенко Т.А., Проценко Н.М., Синявіна Ю.В. Інформатика // Текстовий редактор OpenOffice.org Writer: лабораторний практикум для студентів напряму підготовки 6.030604 “Економіка підприємства”. - ХНАУ ім. В.В. Докучаєва. - Харків, 2012. - 26 с.

5. Синявіна Ю.В. Табличний редактор OpenOffice.org Calc: лабораторний практикум / Ю.В. Синявіна, Т.А. Бутенко, Н.М. Проценко. – Харків, 2012. – 25 с.

6. Синявіна Ю.В. Економіко-математичне моделювання. Конспект лекцій для студентів ОС «бакалавр» спеціальностей 075 «Маркетинг», 076 «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність» / Ю.В. Синявіна. Харк. нац. агр. ун-т ім. В.В. Докучаєва. – 2016. – 170 с.

6. Економіко-математичне моделювання. Методичні рекомендації до практичних занять і самостійної роботи: для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності 051 «Економіка», спеціальності 076 «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність», спеціальності 075 «Маркетинг» /уклад. Ю.В. Синявіна. – Харків:ХНАУ,2020. – 44с.

14. Рекомендована література

Основна

1. Вітлінський В. В. Математичне програмування : Навч.-метод. посіб. для самост. вивч. дисципліни / В. В. Вітлінський, С. І. Наконечний, Т. О. Терещенко; Київ. нац. екон. ун-т. - К., 2001. - 248 с.
2. Вітлінський В. В. Моделювання економіки : Навч. посіб. / В.В. Вітлінський; Київ. нац. екон. ун-т. - К., 2003. - 406 с.
3. Вітлінський В. В. Економіко-математичне моделювання : навч. посіб. / В. В. Вітлінський, С. І. Наконечний, О. Д. Шарапов, П. І. Верченко, Г. І. Великоіваненко; Київ. нац. екон. ун-т ім. В.Гетьмана. - К., 2008. - 536 с.
4. Економіко-математичне моделювання: теорія, методологія, практика : навч. посіб. / ред.: О. Т. Іващук; Терноп. нац. екон. ун-т. - Т., 2008. - 704 с.

Додаткова

1. Малярець Л. М. Економіко-математичне моделювання в прикладах і задачах : навч.-практ. посіб. / Л. М. Малярець, С. Б. Шеховцов, І. Л. Лебедева; Харк. нац. екон. ун-т. - Х., 2008. - 151 с.
2. Щербаков П.А. Інформатика та комп'ютерна техніка: програмне забезпечення ЕОМ /П.А. Щербаков, О.В. Ульяновченко, Н.М. Мартьянова, Т.А. Бутенко Навч. посібник // Харк. держ. агр. ун-т ім. В.В.Докучаєва. – Харків, 2001.
3. Эддоус М., Стенсфилд Р. Методы принятия решений. М., Аудит, 1997.
4. Акулич И.Л. Математическое программирование в примерах и задачах. – М.: Высшая школа, 1986. – 317 с.
5. Збірник задач з курсу “Математичне програмування”. Ч.2. /Укл.: С.І.Наконечний, В.В.Вітлінський та інш. – К.: КНЕУ, 1998. – 224 с.

15. Інформаційні ресурси

1. Дослідження операцій в економіці. [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://stud.com.ua/80764/ekonomika/doslidzhennya_operatsiy_v_ekonomitsi
2. Економіко-математичні методи і прикладні моделі . [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://stud.com.ua/9254/ekonomika/ekonomiko-matematichni_metodi_i_prikladni_modeli
3. Науковий журнал «Математичне моделювання в економіці». [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://mmejournal.in.ua/>
4. Методичний портал. Економіко-математичне моделювання [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://metodportal.com/node/2349>
5. Професійні прийоми роботи в Microsoft Excel. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://msexcel.ru/>
6. Довідник по Microsoft Excel. Питання та відповіді, приклади. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://msoffice.nm.ru/>
7. Практичні роботи по Microsoft Excel. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://pr-excel.uchinfo.com.ua/>